

schoolkranten

SCHOOLKRANTEN

Paulien Osse heeft jarenlang als bestuurslid van de Nederlandse Schoolpersunie veel arbeid verricht voor de schoolkrant en voor de redacteurs ervan. Haar ervaringen en studie heeft ze verwerkt – als studente aan de Amsterdamse lerarenopleiding 'd'Witte Leli' – tot een scriptie, en deze scriptie heeft als uitgangspunt gediend voor onderstaand artikel.

Het is niet erg opwekkend wat Paulien Osse schrijft over de toestand van de schoolkrant. Erg jammer en ook erg vreemd dat de schoolkrant zo slecht functioneert. De schoolkrant zou juist een uitstekend middel moeten zijn voor leraren moedertaal om hun onderwijs wat meer werkelijkheidswaarde te geven. Welke leraren laten het niet afweten? We ontvangen graag reacties.

Van Pennedans tot Monotoontje

In Nederland zijn om en nabij de 800 schoolkranten. Ze variëren van een één-stencilblaadje, uitgedeeld door leerlingen van het lager, middelbaar of hoger onderwijs, met informatie over filmavonden, toneelstukjes, ruilmarkten of over een op te zetten discussie over het onverwachte ontslag van een leraar, tot een magazine vergelijkbaar met *Avenue*, duur uitgevoerd met flauwekul-praatjes, vooral niet te veel kritische kanttekeningen en actualiteit. Dat laatste wordt ook al bemoeilijkt door het feit dat een dergelijke krant om financiële redenen maar een paar keer per jaar kan verschijnen.

Het merendeel van de Nederlandse schoolkranten ziet er ongeveer als volgt uit: een maandelijkse uitgave in klein-offset of stencil, voorzien van een hard kaftje met een heel jaar lang hetzelfde plaatje erop. Aan de binnenzijde van het kaftje staan de reglementen van de school of de namen van de redacteurs en vooral ook de naam van de mentor, in de meeste gevallen een leraar-Nederlands, het geheel in een matige lay-out gepresenteerd.

In de krant staan verslagen van sportwedstrijden, feestavonden, vergaderingen van schoolparlementen, en heel, heel soms een verslag van een lerarenvergadering. Bepaalde korte verhalen passeren soms over een lang tijdsbestek heel veel schoolkranten. Het verhaal 'Little Dum-pie' (een samenvatting van Klein Duimpje met allerlei Nederlandse en Engelse vertaalgrapjes), zwerft al zo'n acht jaar langs de schoolkranten. De gedichten zijn ongeveer in de 'candlelight'-stijl. Gejatte kruiswoordpuzzels blijven ook een steeds terugkerend verschijnsel. Horoscopen idem. De rubrieken 'Wist u dat ...', 'Er wordt gefluisterd ...', 'Dit is opmerkelijk ...' doen het ook nog steeds. Er moet bij gezegd worden, dat in deze rubrieken soms wel degelijk kritische opmerkingen staan. Het is alleen jammer dat ze niet zo erg serieus genomen worden.

Leraren-interviews komen ook nogal eens voor in de krant. Vaak uitermate saaie, tuttige, rolbevestigende interviews. Leraren zijn belangrijker dan leerlingen, leraren staan op een voetstukje. De meeste interviews maken een wat gluurderige indruk ('Oh, meneer heeft een vriendin van 17.')

Mocht er politiek in de krant staan dan betreft het onderwerpen die al lang zijn uitgediept in de pers of literatuur van actiegroepen. Waarom zou een redacteur zich daar nog eens te barsten aan werken met als resultaat een mager uittrekseltje van één A4-velletje? Politieke artikelen hebben alleen zin als er op de betreffende school aandacht besteed wordt aan dat bepaalde onderwerp.

In schoolkranten wordt bijzonder weinig aandacht besteed aan de manier van lesgeven, de lesinhoud, de schoolstructuur en de relatie leraar-leerling (en daar is nou juist de schoolkrant voor). De sfeer die om de doorsnee-schoolkrant hangt, blijkt misschien het beste uit de namen: *Inktzwam, Monotoontje, Pennedans, Het alternatieve kleeerhangertje, De schakel, Detaglio, Kalliopé, Visvoer, Inside, Ventiel, Krant, Karant, Sfinx, Refleks.*

Verschillende typen schoolkranten

Afhankelijk van de ontstaanswijze zijn er vele typen kranten op school te onderscheiden. De naam 'schoolkrant' is eigenlijk de verzamelnaam van al deze typen. De *schoolkrant* in engere zin is een krant voor iedereen, voor alle betrokkenen bij het onderwijs. Een krant die het hele

schoolgebeuren begeleidt, doorlicht. Zo'n soort krant lijkt heel aardig, maar in de praktijk blijkt dat de leraren die in de redactie zitten, de leerlingen niet aanmoedigen, geen journalistiek aanleren, maar zelf te veel journalistiek bedrijven en soms zelfs censureren. Er is zelfs een rector die per aflevering vier bladzijden voor zichzelf opeist. Om het betuttelen te voorkomen is een *leerlingenkrant* misschien een betere vorm. Deze krant is voor en van alle leerlingen. De leerlingen schrijven zelf (leraren zijn eventueel gastredacteur), maar jonge leerlingen lopen het gevaar betutteld te worden door hun oudere medeleerlingen. Probleem is ook dat bij zo'n krant de continuïteit slecht gewaarborgd is. (Een leerling-redacteur is in doorsnee niet langer dan anderhalf jaar in functie.)

Een *meerscholenkrant*, ja ook deze bestaat, biedt wat meer mogelijkheden. Dit is een krant die door een paar scholen uit een buurt uitgegeven wordt, met informatie over die scholen, ideeën van leerlingen en leraren van die scholen. Bij zo'n krant bestaat een grotere kans op continuïteit. Het aardige van zo'n maxi-krant is ook dat je eens ziet wat er gebeurt op andere scholen. Er is meer kans op contact en zelfs op solidariteit onder de scholieren van een bepaalde stad.

Een *muurkrant*, bijzonder democratisch mits er ook ruimte voor direct commentaar is, biedt ook veel mogelijkheden tot contact en spontane solidariteit. Er kan discussie ontstaan over de krant zelf, over wat er in staat, over de school als instituut.

Probleem voor de hierboven beschreven kranten is, dat ze verwijderd kunnen worden van school.

Dit laatste probleem speelt niet mee bij de *ondergrondse krant*. Een krant die financieel onafhankelijk is van de school en opgezet wordt door leerlingen, ouders en eventueel leraren. Zo'n krant functioneert uitstekend bij spanning op school, omdat er dan een medium is waarin leerlingen kunnen schrijven wat ze vinden, zonder dat wie dan ook vermeende taal-, denk- en politieke fouten eruit schrappt.

De *klassekrant*, kleinschaliger, biedt weer heel andere mogelijkheden. Hij kan haast niet van school verwijderd worden, tenzij de leraar die de aanzet gegeven heeft, mee verdwijnt. Het allerleukste is dat een hele klas leert een krant te maken, de krant is van de hele klas en niet van een elite-groepje.

Welke soort krant functioneert nu het beste? Ik vind dat op deze vraag geen algemeen geldend antwoord te geven is. Het belangrijkste is dat een krant op school aansluit bij de voor leraren en leerlingen relevante problemen van de betreffende school. Een schoolkrant moet mijns inziens een democratiserende, een emancipatorische, een politiserende en solidariteit-kwekende functie vervullen, maar mag ook best verstrooiing bieden. Alle voornoemde typen zouden die functies in zich

kunnen verenigen. Ook de schoolkrant in engere zin, maar de praktijk blijkt meestal anders uit te pakken. Wanneer een krant op school niet goed functioneert, vind ik het een zaak van leerlingen, maar vooral ook van leraren — waarbij leraren-Nederlands een bijzondere rol kunnen spelen — alternatieven uit te proberen.

Censuur

Twee jaar geleden hield de Nederlandse Schoolpersunie (NSU) een enquête onder redacteurs uit Eersel, Geleen en Den Haag. Onder andere werd onderzocht welke problemen de schoolkrantredacteurs ondervonden. De meest voorkomende problemen waren: desinteresse van de lezers, kopij-tekort, geldgebrek, tegenwerking van de directie, tegenwerking bij het stencillen en verspreiden, niet weten voor wie ze eigenlijk schrijven, het enorme verloop van de redactie en de censuur.

Het probleem van de censuur is niet het geringste probleem en kan wel eens een centrale rol spelen in het slecht functioneren van schoolkranten. Er heerst op de scholen vaak veel kritiek, maar het probleem is dat die kritiek niet geuit kan worden, ook niet middels schoolkranten. Een begrijpelijke reactie van leerlingen, en ook van leraren, is mijns inziens dat voor een schoolkrant die de werkelijk bestaande problemen op school verhult, geen interesse opgebracht wordt. Het is dan verder niet van belang of op school al of niet een censor (mentor) functioneert bij de uitgave van een schoolkrant, bijvoorbeeld — zoals uit de enquête naar voren is gekomen — een rector of een leraar die over plaatsing van artikelen het laatste woord heeft. Veelal vindt 'stille' censuur plaats: leerlingen en leraren durven zich niet te uiten voor een of andere vorm van represaille. Vanzelfsprekend blijven bij 'stille' censuur ook de werkelijke problemen onder tafel.

Rechten van de mens

Naar aanleiding van het probleem van de censuur heeft de NSU twee jaar geleden een brief aan alle politieke partijen gestuurd met de vraag of censuur niet in strijd is met artikel 7 van de grondwet, het Verdrag van Rome en de Internationale Verklaring van de Rechten van de Mens. De vraag van de NSU is nauwelijks serieus genomen. Slechts drie reacties kwamen binnen. De VVD beloofde deze kwestie nader te zullen uitzoeken, wat niet is gebeurd. De PPR toonde zich opmerkelijk actief en heeft vragen gesteld aan de minister (Van Kemenade), maar deze heeft naar PPR-zijde toe niet gereageerd (de NSU heeft het er waarschijnlijk ook bij laten zitten en daardoor ook waarschijnlijk de PPR; mij is althans niets bekend van enige afwikkeling door de PPR van deze kwestie).

Een duidelijk antwoord is gekomen van KVP-zijde. Het tweede-kamerlid voor de KVP, de heer Hermes, vroeg advies aan de Nederlandse Katholieke Schoolraad (NКСR). Het antwoord is gepubliceerd in het NКСR-tijdschrift *Schoolbestuur*, waaruit ik het volgende citeer:

'De ouders — c.q. de leerling, zelfs wanneer hij meerderjarig is — sluiten een onderwijsvereenkomst met het schoolbestuur. De uitgave van een schoolblad dat voor en ten behoeve van de scholengemeenschap en in de eerste plaats: de leerlingen is en voor de communicatie onderling en naar buiten toe, heeft een pedagogisch, een vormend aspect. De nadruk kan daar zelfs op liggen. In ieder geval is zij niet uit het totale pedagogische kader van de school los te maken. In dit licht moet ook de medewerking van redacteurs en anderen worden gezien.

Het vorenstaande impliceert dat de voor het onderwijs op de school verantwoordelijken: bevoegd gezag en schoolleiding, zeggenschap kunnen verlangen met betrekking tot de inhoud en het niveau van het schoolblad en dat deze controle niet in strijd komt met de vrijheid van meningsuiting (...)

Onze conclusie is dat niet gehandeld wordt tegen artikel 7 Grw., noch tegen de in internationale stukken zoals het Verdrag van Rome en de Internationale Verklaring van de Rechten van de Mens vervatte vrijheid van meningsuiting bij voorafgaande controle op inhoud en niveau van de schoolkrant.'

Dit antwoord van de KVP en het niet of nauwelijks reageren van de andere politieke partijen laten duidelijk zien dat de schoolkrant niet au sérieux genomen wordt als middel om leerlingen mondig te maken. Waarom kunnen jongeren niet zelf beslissen over wat er in hun krant moet staan? Waarom worden ze onmondig gehouden terwijl ze toch zo nodig mondig gemaakt moeten worden?

De beste oplossing voor censuur en nog enkele andere problemen is natuurlijk: de persvrijheid uitbreiden naar de schoolkrant. In Duitsland is dat in enkele staten het geval, in Beieren worden echter sommige kritische redacteurs al gewaarschuwd voor moeilijkheden in hun latere leven. ('Berufsverbot' in: *Der Spiegel* 1976, nr 29.)

Op korte termijn is een ondergrondse schoolkrant de enige manier om onder het leugenachtige inspraakspelletje uit te komen. Ook voor de jonge actieve leraren die tot voor kort nog mentor van de schoolkrant waren, ook voor ouders die wat anders willen. De ondergrondse krant kan ook wel degelijk de solidariteit-kwekende, emancipatorische, etc. functie hebben. Bovendien ben je er bij deze krant zeker van dat je stukken geplaatst worden. Je hoeft je nu niet meer te storen aan zogenaamde democratische instellingen als leerlingenraden, schoolparlementen en betuttelende schoolkrantredacties. Er kan gewoon een krant gemaakt worden, met gedichtjes, verhaaltjes en schoolpolitieke

stukken, maar dan wel van echte betrokkenen.

Literatuur

'Het Schoolbestuur', nr. 4, 1975, pag. 151 e.v., geciteerd in *Jeugd & Samenleving*, oktober 1975

'An den Kragen' in: *Der Spiegel*, nr 29, 1976, pag. 77

Anton Oskamp 'Weg met de schoolkrant' in: *Jeugdwerk Nu*, nr 14, 1973, pag. 8 e.v.

Anton Oskamp *De klassekant; meer communicatie, meer democratie* Stichting GVO, 1976

De andere bronnen die ik heb gebruikt, zijn voor de lezer moeilijk te achterhalen. Zij bestaan uit radio-bandjes, interne brieven en publikaties van de NSU, die niet meer in herdruk komen. Daarnaast ettelijke schoolkranten. Nederlandse Schoolpersunie, Minahassastraat 1, Amsterdam